

А. Є. Адамович, О. М. Максимець

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до самостійної роботи студентів з курсу
«Українська мова
(за професійним спрямуванням)»

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Кафедра суспільно-гуманітарних наук

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до самостійної роботи студентів з курсу
«Українська мова (за професійним спрямуванням)»
(для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
денної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія»)

Мелітополь, 2020 р.

Затверджено методичною комісією
факультету агротехнологій та екології
(протокол № 2 від 24.09.2020 року)

Рецензенти:

Сіроштан Т.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Тітова О.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

Укладачі: Адамович А. Є., Максимець О. М.

М 54

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» (для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» денної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія»). Мелітополь : ФО-П Однорог Т. В., 2020. 38 с.

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з української мови (за професійним спрямуванням) розроблено відповідно до робочої програми дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів денної форми навчання.

Курс передбачає ознайомлення з мовним законодавством України, вивчення норм української літературної мови (орфографічних, пунктуаційних, лексичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних) у професійному спілкуванні, правил складання професійних документів, з'ясування особливостей усного професійного мовлення, особливостей використання лексики і фразеології в професійному спілкуванні, засвоєння відомостей про терміни, професіоналізми, номенклатурні назви, опанування основ науково-технічного перекладу.

Зміст

Вступ.....	4
Змістовий модуль 1. Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування. Професійна комунікація	
Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування	5
Тема 2. Основи культури української мови	14
Тема 3. Спілкування як інструмент професійної діяльності.....	18
Тема 4. Риторика і мистецтво презентації	20
Тема 5. Культура усного фахового спілкування.....	24
Тема 6. Форми колективного обговорення професійних проблем	25
Змістовий модуль 2. Наукова комунікація як складова фахової діяльності	
Тема 7. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації.....	26
Тема 8. Документація з кадрово-контрактних питань, довідково-інформаційні, розпорядчі документи	28
Тема 9. Службові листи як головний засіб встановлення офіційних та службових контактів між підприємствами, організаціями, фірмами та закладами.....	29
Тема 10. Українська термінологія в професійному спілкуванні.....	30
Тема 11. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні. Проблема перекладу та редагування наукових текстів	32
Рекомендована література	37

ВСТУП

Самостійна поточна робота передбачає підготовку до практичних занять у вигляді самостійного опрацювання матеріалу, підготовку до питань, винесених на підсумковий контроль.

Підготовка до практичних занять:

- опрацювання матеріалу лекцій, засвоєння термінів;
- опрацювання основної літератури;
- підготовка відповідей на основні питання теми;
- опрацювання питань, винесених на самостійну підготовку;
- виконання завдань для самоперевірки знань.

Самостійна робота - це робота студентів, яка планується та виконується за завданнями і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Цей вид роботи необхідний не тільки для оволодіння певною дисципліною, але й для формування навичок самостійної роботи взагалі, в навчальній, науковій, професійній діяльності, здібності приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення та ін.

Метою самостійної роботи студентів з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» є вміння працювати з програмним матеріалом, літературними джерелами, визначати важливі питання відповідних тем дисципліни, формувати прагнення до самоосвіти.

Реалізація цієї мети вимагає розв'язання низки проблем у навчально-виховному процесі. Цьому сприяє звернення до нових прийомів і форм роботи, які ґрунтуються на вмінні самостійно здобувати знання, закріплювати їх, об'єктивно оцінювати свою роботу.

У результаті самостійного вивчення окремих тем дисципліни студент повинен знати і уміти:

- досконало знати і володіти основними правилами українського правопису;
- укладати конкретні документи;
- основні правила перекладу текстів українською мовою;
- засвоїти закони сучасної лексики;
- керуватись у мовній діяльності принципами культури мовлення.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1.

Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування. Професійна комунікація

Змістовий модуль 1

Тема № 1

Державна мова – мова професійного спілкування

Мета: розширення знань про українську літературну мову і мову професійного спілкування; засвоєння понять про мову, мовленнєву, комунікативну компетенцію; забезпечення оволодіння нормами сучасного українського професійного мовлення.

Студенти повинні знати:

- предмет і завдання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням);
- визначення «літературна мова, державна мова, національна мова, мова професійного спілкування»; норми літературної мови у професійній сфері.

Студенти повинні вміти:

- розпізнавати норми літературної мови, відповідно до норм уживати словосполучення, речення;
- стилістично правильно оформлювати свою думку; послуговуватися всім лексичним багатством української мови, добирати синоніми, антоніми, фразеологізми, розпізнавати пароніми і вживати їх відповідно до значень.

Рекомендована література: [1,3,4,5,8,11]

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

1. Дайте визначення поняття «мовні норми».
2. Назвіть основні види мовних норм.
3. Яке мовлення можна назвати висококультурним?

Інформація для самостійного опрацювання

Функції СУЛМу

Вміння спілкуватися є основою успіху майбутніх спеціалістів. Спілкування – один з невідмінних елементів спільної діяльності людей в усіх сферах, який полягає у взаємодії як мінімум двох суб'єктів (осіб, груп, соціумів) – комуніканта і реципієнта, з метою передачі інформації, взаємовпливу, взаємозміни.

Отже, *мова наукового спілкування* – це форма сучасної української літературної мови (СУЛМ), специфіку якої зумовлюють особливості спілкування у науковій професійній сфері: мета, функції, ситуація, особистісні риси учасників спілкування (залежать од віку, соціального стану, освіти, рівня інтелектуального розвитку та ін.).

Володіння мовою професійного спілкування – це, по-перше, знання власне мови ПС (крім норм СУЛМ, це і спеціальна термінологія, і особливості побудови синтаксичних конструкцій, тексту тощо), тобто сформованість *мовної компетенції*, по-друге – вміння використовувати ці знання на практиці, доречно поєднувати

вербальні, паравербальні та невербальні засоби спілкування відповідно до ситуації, мети, тобто сформованість *комунікативних навичок*.

Успіх *мовного професійного спілкування* залежить від:

- Мовця як особистості з індивідуальними якостями;
- Його знання сучасної української літературної мови як основи мови ПС (мовна компетентність);
- Уміння використовувати ці знання і втілювати інформацію у текст залежно від мети, ситуації тощо (комунікативні навички).

Літературна мова – основна, наддіалектна форма функціонування мови, вона оброблена, поліфункціональна, має усну і писемну форми, стилістичну диференціацію та тенденцією до регламентації (має певні норми).

За своїм культурним та соціальним статусом літературна мова – як вища форма існування мови – протиставляється нелітературним явищам загальнонародної мови.

Мовні норми характеризуються:

- системністю (наявні на всіх рівнях мовної системи);
- історичною зумовленістю (виникають у процесі історичного розвитку мови);
- соціальною зумовленістю (виникають у зв'язку з потребами суспільства);
- стабільністю (не можуть часто змінюватися).

Із поняттям “мовна норма” пов'язане поняття “культура мови”.

Культура мови – це прагнення знайти найкращу форму для висловлювання думок, яке ґрунтується на бездоганному знанні мовних норм. За словником лінгвістичних термінів, культура мови – це ступінь відповідності нормам вимови, слововживання та ін., установленим для певної мови; здатність наслідувати кращі зразки у своєму індивідуальному мовленні.

Мовні норми

Мовна норма – сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, закріплених у процесі мовної комунікації. Розрізняють орфоепічні, орфографічні, стилістичні, лексичні, граматичні норми.

Позалітературні складники загальнонародної мови:

1. *Діалект* (гр. розмова, говірка) – різновид певної мови, що служить засобом спілкування особам, пов'язаним територіальною, соціальною чи професійною спільністю. Діалекти поділяються на:

а) *територіальні* – об'єднують носіїв мови за територіальною спільністю (приклади діалектизмів: *марець* (замість *березень*), *домів* (замість *додому*), *лю□блю* (замість *люблю□*);

б) *соціальні* – об'єднують носіїв мови за соціальною спільністю; до них належать *професійні, кастові, релігійні* діалекти; як усні різновиди виділяються *жаргон* (ознака професії, стану в суспільстві, інтересів, віку) та *апро* (навмисно зашифрована мова людей, які протиставляють себе суспільству, наприклад, злодіїв, жебраків).

2. *Просторіччя* – ненормативна, неправильна реалізація мови, наприклад: *калідор* (замість *коридор*), *фрукта* (замість *фрукт*), *з першим вересням* (правильно *з першим вересня*), *Хведір* (замість *Федір*). До просторіччя належить і так звана грубопросторічна лексика, уживання якої порушує комунікативні норми і не сприяє реалізації основних мовних функцій.

3. *Суржик* – позалітературний елемент загальнонародної мови, в широкому розумінні позначає вживання елементів чужої мови, у вузькому – вживання елементів

російської мови в українських текстах (*міроприсметство* замість *захід*, *самій дешевий* замість *найдешевший*, *згідно розкладу* замість *згідно з розкладом*).

Позалітературні явища є в кожній мові. Вони взаємодіють із літературною мовою, під їх впливом змінюються норми літературної мови:

1. **Орфоепічні** (норми правильної вимови)
2. **Акцентуаційні** (норми правильного наголошування)
3. **Морфологічні** (норми правильного вживання відмінкових закінчень, родів, чисел, ступенів порівняння і под.)
4. **Лексичні** (норми правильного слововживання)
5. **Синтаксичні** (норми правильної побудови речень і словосполучень, уживання прийменників)
6. **Стилістичні** (норми правильного відбору мовних засобів залежно від ситуації)
7. **Графічні** (норми передавання звуків і звукосполучень на письмі);
8. **Орфографічні** (норми написання слів);
9. **Пунктуаційні** (норми вживання розділових знаків).

Останні три типи мовних норм (графічні, орфографічні, пунктуаційні) називаються **правописними**.

Основні норми української орфоєпії:

Звук [Е] в ненаголошеному складі завжди вимовляється наближено до [И]: [*весота□*], [*лежки□ї*].

Звук [И] в ненаголошеному складі в усіх позиціях, крім абсолютного кінця слова, вимовляється наближено до [Е]: [*вера□знием*], [*жусеви□м*].

Український звук [О] ніколи не вимовляється наближено до [А] (на відміну від російської мови). Перед складом з наголошеним [У] та [І] звук [О] вимовляється з наближенням до [У]: [*коул'їно*], [*поуру□шено*].

Звуки [А], [У], [І] в ненаголошених складах вимовляються чітко.

Дзвінки приголосні в кінці слова зберігають дзвінку вимову (на відміну від російської мови): [*моро□з*], [*ко□д*], [*во□роз*] (у рос. мові: [*маро□с*], [*ко□т*], [*вра□к*]).

Шиплячі приголосні вимовляються твердо, тільки в позиції перед звуком [І] вимовляються напівпом'якшено: [*чи□стиеш*], [*шча□ст'а*], але [*ч'ї□тко*].

Апостроф на письмі позначає твердо роздільну вимову, тому за наявності апострофа приголосні перед Я, Ю, Є, Ї вимовляються твердо: [*зяїзд*], [*бює*].

Літера В позначає короткий нескладовий звук [Ū] в кінці слова і перед приголосним звуком: [*зувод*], [*науча□їус'*], [*зроби□ї*], [*л'ї□с'ї*], [*прауда*].

У тексті звуки [У] та [В] (відповідно – прийменники або префікси У та В) чергуються у залежності від характеристик сусідніх звуків: між приголосними живається У, між голосними – В, між голосним і приголосним у більшості випадків уживається довільно, але у разі збігу двох і більше приголосних, а також перед В, Ф уживається тільки У. Чергування [У] та [В] не відбувається у разі втрати значення або незручності вимови: *восени*, *влада*.

Орфоєпія в широкому розумінні визначає не тільки вимову звуків, а й наголошення слів.

Наголос (акцент) – виділення у мовленні одного із складів за допомогою сили голосу й інтенсивності вимови. В українській мові наголос є силовим (вимовляється з більшою силою голосу), кількісним (наголошений склад у слові довший за ненаголошені), вільним (будь-який склад у слові може бути наголошеним) і рухоми